

Suomen Kylät ry:n

Kyläkoulujen pelastuspaketti

Suomen Kylät
Finlands Byar

YHTEENVETO – näillä kuudella askeleella me pelastamme ja kehitämme maaseudun kouluja:

1. Hallitusohjelmassa 2023 linjataan maaseudun lähikoululisästä maaseudun koulujen saavutettavuuden tueksi	6
2. Inhimillinen koulumatka-aika on lapsen oikeus - uhkasakot otettava käyttöön	7
3. Uudistetaan perusopetuslaki vastaamaan vuoden 2023 digitaalista todellisuutta	9
4. Elinkelpoisten koulujen lakkautuksista eivät saa kunnissa päättää eurokonsultit	10
5. Yhdysluokkapedagogiikka tarvitsee tunnustusta ja tukea	12
6. Vahvistetaan kyläkoulujen uusia innovaatioita, johtamista ja kehittämistä	16

TYÖRYHMÄN JÄSENET

Mari Laurell: Rehtori, Sinilähteen koulu, Heinola. Päijät-Hämeen vuoden 2018 luokanopettaja.

Kari Lehtola: Opetustoimen ylitarkastaja, Itä-Suomen aluehallintovirasto

Netta Malin: Elinkeinopäällikkö, Heinolan kaupunki. Vierumäen kylän aktiivinen toimija.

Sanna Petäjämaa: Opettaja, Luohuan koulu, Siikajoki. Kunnanvaltuutettu ja Luohuan kylän aktiivinen toimija. Suomen Kylät ry:n vuoden 2021 nuori paikallistoimija.

Ismo Reitmaa: Yrittäjä, Probis Solutions Oy. Jämsän Juokslahden kyläyhdistyksen puheenjohtaja.

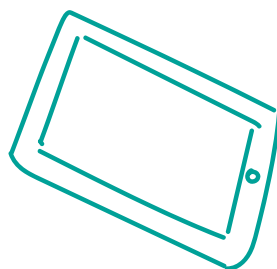
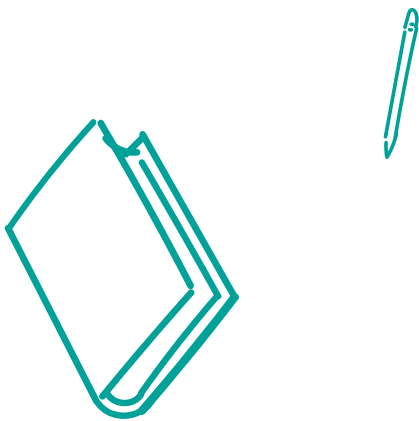
Sami Tantarimäki: Erityisasiantuntija, maa- ja metsätalousministeriö. Suomen Kylät ry hallituksen jäsen. Kyläkoulututkija pitkältä ajalta.

Lauri Wilen: Tutkija, Jyväskylän yliopisto (työvapaalla). OKM:n rahoittaman OSAAVA-ohjelman aikana 2013–2017 projektipäällikkönä valtakunnallisessa 'PIENKOULU-Osaava' -hankkeessa.

Anssi Ketonen: Viestintäpäällikkö, Suomen Kylät ry

Aleksi Koivisto: Toiminnanjohtaja, Suomen Kylät ry (työryhmän puheenjohtaja)

Johanna Niilivuo: Maallemuuton asiantuntija, Suomen Kylät ry

TERMIEN AVAUKSET - tiesitkö nämä?

LÄHIKOULU / KYLÄKOULU =

Koulu, joka on lähialueen lapsille tehty koulu. (Perusopetuslaki 6 §) Yleisesti ei kunnan keskustassa oleva suurin koulu vaan muut koulut, jotka sijaitsevat asuinalueilla tai kylissä.

YHDENVERTAISET SIVISTYKSELLISET OIKEUDET =

Perustuslain mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan yhtäläiseen ja yhdenvertaiseen perusopetukseen.

LAPSEN EDUN ENSISIJAISUUDEN PERIAATE =

Perusopetuslain 3 §:n mukaan perusopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

ELINKELPOINEN KOULU =

Kaksi tai kolmiluokkainen koulu, jonka tiloihin ja opetukseen sekä asukkaat, oppilaat että vanhemmat ovat niin tyytyväisiä, että haluavat puolustaa sen olemassaoloa. Korvaava koulu olisi monesti kohtuuttoman kaukana.

KOULUMATKA-AIKA =

Kotiovelta oppilaan kulku koulukuljetukseen, koulukuljetusmatka ja koulun pihalla odotusaika opetuksen alkamiseen. Koulumatka-aika jatkuu taas, kun kouluopetus päättyy, koulukuljetusta odotetaan ja matka-aika päättyy kotiovelle. Oppilaalle järjestettävä päivittäinen koulumatka odotuksineen saa kestää enintään kaksi ja puoli tuntia. Jos oppilas on lukuvuoden alkaessa täyttänyt 13 vuotta, saa koulumatka kestää enintään kolme tuntia. (Perusopetuslaki 628/1998, 32 §.)

YHDYSLUOKKAOPETUS =

Usean luokka-asteen oppilaiden opetus yhtä aikaa. Esim. 0–2 luokkalaisilla on yhteinen luokkaryhmä ja yhteinen opettaja.

PERUSOPETUKSEN KÄYTTÖKUSTANNUKSET =

Opetushallituksen mukaan perusopetuksen kulut koostuivat vuonna 2020: 51 % opetushenkilöstön palkat, 22 % kiinteistöjen ylläpito, 6 % hallinto, 5 % kouluruokailu, 3 % kuljetukset ja 4 % oppilashuolto.

JOHDANTO

On tapahtumassa pandemian jälkeinen landemia. Yhä useampi suomalainen perhe haaveilee väljyydestä, tilasta, kodista ja koulusta lähellä luontoa. Puhdas ja yhteisöllinen kyläkoulu on maaseudun paras palvelu ja vetovoimatekijä. On aika pelastaa Suomen viimeiset kyläkoulut. Suomen Kylät ry on maaseutu- ja monipaikkaisuusjärjestö, jonka hallitus päätti asettaa työryhmän laatimaan Kyläkoulujen pelastuspaketin. Haluamme tarjota kuntapäätäjille ja kansanedustajille tietoa. Haluamme herätellä opetus- ja kulttuuriministeriön ja sen virastojen viranhaltijoita keskustelemaan keskittämisen vaikutuksista kouluverkkoomme. (Maaseudun tulevaisuuden tutkimus 2019).

Tilastotarkastelumme mukaan vuonna 2000 Suomessa oli vajaa 1300 alle 50 oppilaan lähikoulua. Näitä pieniä lähikouluja on 2022 tarkastelun mukaan enää reilut 100. Lakkautuksia on perusteltu säästösyillä. Yli puolet suomen peruskouluista on lakkautettu viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana kohdistuen erityisesti maaseudun lähikouluverkkoon, joka on supistunut yli 90 prosenttia. Raju keskittäminen on johtanut oppilaiden huomattavaan kuljetustarpeiden lisääntymiseen, päivittäisten koulumatka-aikojen pitenemiseen ja koulutyöskentelyn rauhattomuuden kasvuun.

Suomen PISA-tutkimusten alueelliset erot ovat kasvamassa. Vuonna 2015 Suomen PISA-aineistossa havaittiin suurempia alueellisia eroja kuin koskaan aiemmin. Pääkaupunkiseudun oppilaiden tulokset olivat selvästi muuta maata parempia. Heikoimmat tulokset saatiin Länsi-Suomessa ja Itä-Suomessa. Tarkasteltaessa tuloksien muutoksia aiempiin PISA-tutkimuksiin verrattuna tulokset ovat heikentyneet eniten Itä-Suomessa ja maaseudulla. Tilanne on monilla maaseutualueilla ongelmallinen ja epätasa-arvoinen lasten jaksamisen, hyvinvoinnin ja sivistyksellisten oikeuksien kannalta.

Koululakkautuksia on perusteltu ikäluokkien pienenemisellä ja säästösyillä. Samalla ajanjaksolla koulukoot ovat kasvaneet selvästi eli ikäluokat eivät ole pienentyneet samassa suhteessa kuin kouluja on lakkautettu. Perusopetuksen kustannuskehitys on ollut nousujohteista ja koko Suomessa perusopetusmenot per oppilas ovat kasvaneet selvästi eniten verrattuna muihin koulutusasteisiin. Esimerkiksi vuosina 2000–2004 lakkautettiin 300 koulua, ja vastaavana aikana kasvoivat niin oppilashuollon menot kuin

perusopetuksen käyttökustannukset 24 prosentilla. Tällä hetkellä puhutaan kokonaiskustannuksiltaan noin 5,2 miljardin euron menoerästä, kun se vuonna 2014 oli 4,6 miljardia euroa. Suhteellisesti eniten ovat kasvaneet hallinnon, kiinteistöjen ylläpidon sekä oppilashuollon kustannukset.

Toistaiseksi yhdessäkään suomalaisessa tutkimuksessa ei ole tilastollisin menetelmin tutkittu, onko lakkautuksilla saatu aikaiseksi säästöjä. Tarvitsemme lisää tutkimuksia myös lähikoulujen vaikutuksista oppimistuloksiin ja lasten ja nuorten hyvinvointiin. Lisäksi pitää selvittää, ovatko koulujen lakkautukset tuoneet todellisuudessa konsulttien lupaamia säästöjä kuntatalouteen, samalla kun oppilaiden pahoinvointi, oppimistulokset, oppimisympäristöjen viihtyvyys ja koulukuljetusajat ovat heikentyneet.

Kyläkoulujen kohtalo on kuntapäätäjien käsissä. Suomalainen koulutusjärjestelmä nojautuu julkisiin kuntien kouluihin. Monessa kylässä on selvitelty yksityisten koulujen mahdollisuutta, mutta niistä ei ole kehittynyt todellista vaihtoehtoa haastamaan keskittävää kehitystä. Yksityisiä kouluja maaseudulla on yritetty, mutta rahoitusjärjestelyistä ja pitkälle viedyistä suunnitelmista huolimatta kunnat eivät ole olleet valmiita luottamaan niiden toimintaan.

Olemme huolissamme, voiko oppimistulosten lasku ja niiden erot enää kasvaa. Haluamme herättää keskustelua siitä, millä tavoin viimeisen 30 vuoden aikana on turvattu maaseutulasten yhdenvertaiset sivistykselliset perusoikeudet, muiden muassa oikeus lähikouluun. Onko kouluverkkoa koskevassa päätöksenteossa toimittu lapsen edun ja oikeuden mukaisesti? Mielestämme ei. Tarvitaan lasten osallisuuden lisäämistä päätöksenteossa ja lapsivaikutusten arvioinnin aitoa huomioimista kouluverkkopäätöksiä tehtäessä.

On aika siirtyä säästöideologiasta kehittämiseen ja vastakkainasettelusta yhteistyöhön. Tavoitteena ei ole vain ylläpitää nykyistä toimintaa, vaan kehittää maaseutu- ja kyläkoulujen toimintaa ja tilojen käyttöä, lisätä innovatiivisuutta sekä vahvistaa yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia.

1) Hallitusohjelmassa 2023 linjataan maaseudun lähikoululisästä maaseudun koulujen saavutettavuuden tueksi.

HAASTE: Opetus- ja kulttuuriministeriö lakkautti pienkoululisän eli poisti pienten koulujen verkko-kertoimen vuonna 2006. Pienkoululisän poistaminen on vaikuttanut merkittävästi kouluverkon supistumiseen. Suomen perustus- ja perusopetuslain henki lähtee siitä, että lähikoulu on turvattava jokaiselle ja on tuettava elinkelpoisia maaseutukouluja. Nyt 2022 vuoden Suomessa maaseudun lasten koulumatka-ajat ovat pidentyneet. Vuoden 2015 PISA-tutkimuksissa todettiin alueellisten erojen kasvaneen. Ne laskevat Suomen PISA-tutkimuksen tuloksia. Koulumatka-aika heikentää oppimistuloksia ja pidentyneet koulumatka-ajat ovat raskaita lapsille. Maaseudun lasten oppimiserot eivät saa kasvaa kaupunkilaisiin verrattuna.

RATKAISUMME

- Hallitusohjelmassa 2023 linjataan maaseudun 10 miljoonan euron lähikoululisän aloittamisesta, millä turvataan lasten sivistyksellisten oikeuksien toteuttaminen. Tämä korvamerkitty maaseudun lähikoululisä tarvitaan valtiolta kuntatalouden kannustimeksi.

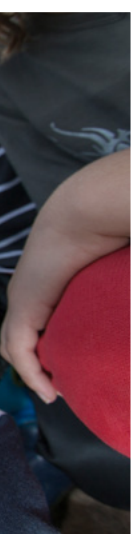
- Tällä hetkellä opetus- ja kulttuuriministeriö myöntää harkinnanvaraista yksikköhinnan korostusta (rahoituslain 24 §, 2 mom.), jolla on voitu turvata mm. koulutuksen saavutettavuutta. Korotuksen saajat ovat olleet pääsääntöisesti pieniä koulutuksen järjestäjiä, jotka ovat sijainneet harvaan asutuilla alueilla, lukiokoulutusta järjestäviä kansanopistoja, pieniä yksityisiä ruotsinkielisiä koulutuksen järjestäjiä suomenkielisten alueiden sisällä tai sellaisia, joiden todelliset kustannukset ovat muista syistä, kuten esimerkiksi opiskelijamäärän nopeasta alenemisesta johtuen, olleet selvästi laskennallisia korkeammat. Tämän korotuksen laajentamista vastaavassa tilanteessa oleviin alakouluihin tulisi myös arvioida.

- Hallitus toteuttaa selvityksen PISA-tutkimuksen alueellisten erojen juurisyistä ja osoittaa rahoitusta, jolla maaseudun koulujen oppimistuloksia tuetaan.

- Valtakunnallinen kouluverkkojen suunnittelu-työ aloitetaan yhdessä valtion ja kuntien kanssa. Opetus- ja kulttuuriministeriön perusopetuksen momenteille varataan 10 miljoonan euron vuosittainen avustus hallituskauden ajaksi.

” KÄVIN ITSE AIKONAAN ALA-ASTEEN YLI 600 OPPILAA KOULUSSA, NYT LAPSEN OVAT N. 30 OPPILAA KYLÄKOULUSSA. ONHAN NÄILLÄ EROA KUIN YÖLLÄ JA PÄIVÄLLÄ: YHTEISÖLLISYYS, KODIN JA KOULUN YHTEISTYÖ, LASTEN YKSILÖLLINEN OHJAAMINEN JA KOHTAAMINEN - KAIKKI ON PAREMMIN KYLÄKOULUSSA. ISOMMAT OPPILAAT HUOLEHTIVAT PIENEMMISTÄ JA KAIKKI TUNTEVAT TOISENSA. IHMISEN KOKOINEN KOULU, JOSSA JOKAINEN VOI KESKITTYÄ OPPIMAAN, EIKÄ VAIN SELVIÄMÄÄN JOUKOSSA PÄIVÄSTÄ TOISEEN. MEILTÄ OLISI MYÖS PIENILLE PITKÄ JA VÄSYTTÄVÄ MATKA KYLÄKESKUKSEN KOULUUN, LÄHIKOULU ON PARAS! ”
- KYLÄKOULULAISEN ÄITI

2) Inhimillinen koulumatka-aika on lapsen oikeus - uhkasakot otettava käyttöön

HAASTE: Koulukuljetuksissa ei enää tarkastella kilometrejä vaan lasten koulumatka-aikaa. Suomen pisimmät koulumatka-ajat alakouluikäisillä koulukuljetusoppilailla ovat Etelä-Suomessa - ei siis Lapissa kuten usein luullaan. Lappilaisista alakoulun kuljetusoppilaista 65 prosentilla koulumatkaan kuluu päivässä alle tunti; Etelä-Suomessa vain 39 prosentilla oppilaista matka kestää alle tunnin (muilla eli 61 prosentilla 1–2,5 tuntia). Eli vaikka Lapissa itse koulumatkapituudet kilometreissä ovat Etelä-Suomea selvästi pidemmät, niin johtuen lapsen edun vastaisista koulukuljetusten optimoinneista, koulumatka-ajat ovat esimerkiksi juuri Etelä-Suomessa Lappia huomattavasti pidemmät. Koulukuljetusten optimoinnilla tarkoitetaan tässä pääsääntöisesti sitä, että koulukuljetusreittejä yhdistellään ja tavoitteeksi otetaan se, että koulukuljetusreitti kestää juuri ja juuri perusopetuslain 32 §:n maksimajan, joka on 2,5 tuntia päivässä. Näin toimittaessa ohitetaan täysin perusopetuslain 6 §, jonka mukaan kunnan pitää järjestää opetus niin, että oppilaiden matkat ovat mahdollisimman lyhyitä.

Yhteiskunnan velvollisuutena on varmistaa - ja tehdä tarvittavat toimenpiteet - että jokaisen lapsen (puhumattakaan lapsiryhmistä, tässä tapauksessa maaseudun lapset) yhdenvertaiset sivistykselliset perusoikeudet toteutuvat. Suomen lainkäytössä kaikenlainen syrjintä on kielletty, erityisen korostunut tämä on eri lapsiryhmien kohdalla. On noudatettava lapsen edun periaatetta (YK:n Lapsen oikeuden sopimus 1989): kaikessa päätöksenteossa on ensisijaisesti toteutettava lapsen etu ja oikeus.

Koulumatka-ajat ovat kasvaneet. Perusopetuslain 6. pykälässä sanotaan, että opetus tulee kunnassa järjestää siten, että oppilaiden matkat ovat asutuksen, koulujen ja muiden opetuksen järjestämispaikkojen sijainti sekä liikenneyhteydet huomioon ottaen mahdollisimman turvallisia ja lyhyitä. Perusopetuslaki (32 §) määrittää oppilaan päivittäiseksi koulumatka-ajaksi odotuksineen enintään kaksi ja puoli tuntia. Jos oppilas on lukuvuoden alkaessa täyttänyt 13 vuotta, saa koulumatka kestää enintään kolme tuntia. Päinvastoin kuin eduskunta vuonna 1997 päätti (perusopetuslaki voimaan 1998) perusopetuslain maksiminormista on tullut kunnissa tavoitenormi. Perusopetuslaissa 1998 ja sen esitöissä (HE 86/1997) tulee selvästi esiin eduskunnan tahdon olevan, että oppivelvollisuuskoulua käyvän lapsen koulumatka on järjestettävä niin, että ne ovat mahdollisimman lyhyitä.

RATKAISUMME

- Koulumatka-aikojen kohtuullistamiseen tarvitaan poliittinen tahtotilanne sekä valtakunnallisesti että kunnissa. Miksi aikuisten hammashoidon jonotusajoista asetetaan sakko kunnalle, mutta samaa käytäntöä ei hyödynnetä, kun kunnat rikkovat lasten oikeutta inhimilliseen koulumatkaan?

- Aluehallintovirastolle myönnetään lasten perusoikeuksia turvaavaa sanktiovaltaa ja sakko-mahdollisuutta kunnille, jos koulumatka-aikoja rikotaan. Kunnat veloitetaan tilastoimaan koulumatka-aikoja Opetushallitukselle tai vastaavalle julkishallinnon viranomaiselle. Selvitetään koulumatkojen maksiarvojen ylittämisestä aiheutuvia seurauksia ja vaikutuksia lapsiin.

” TOIMIN YLI 30 VUOTTA PIENTEN KOULUJEN OPETTAJANA. KOKEMUKSENI OVAT JUURI SELLAISET, ETTÄ KYLÄKOULU ON LAPSEN KEHITYKSELLE HYVÄ POHJA. OLEN TÄSTÄ USEAAN OTTEESEEN KIRJOITTANUTKIN. PITÄKÄÄ KYLÄKOULUJEN VANHEMMAT NYT LASTENNE PUOLIA, SILLÄ LAPSET OVAT TULEVAISUUS!

- KYLÄKOULUN ELÄKÖITYNYT MIESOPETTAJA

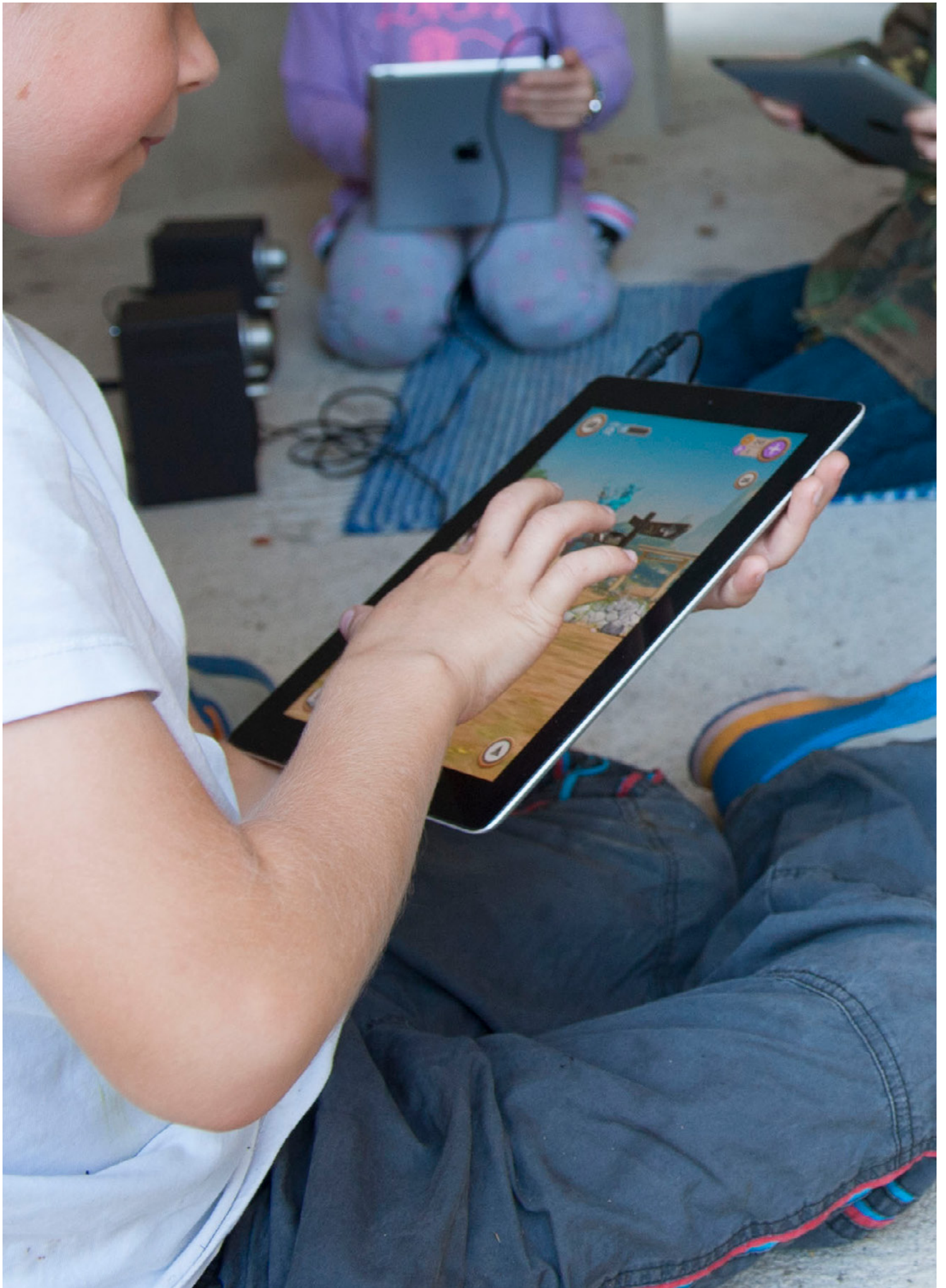

MEILLÄ ON IHANA KYLÄKOULU. 4 KILOMETRIN ON MYÖS 24/7 ALEPA, JOTEN VAIKKA ME ASUMME MAALLA, ON MEILLÄ AIKA KISSANPÄIVÄT PALVELUJEN SUHTEEN. HELSINKIIN AJEELE KOLME VARTTIA. KYLÄ ON AKTIIVINEN JA TÄÄLLÄ ON HUIKEA MÄÄRÄ ERILAISIA YHDISTYKSIÄ. KOULU SE TOKI ON SE, MIKÄ SAA LAPSIPERHEET TÄNNE MUUTTAMAAN JA TÄÄLLÄ PYSYMÄÄN. HARMI, ETTI TONTTEJA TAI TALOJA OLE TARJOLLA SITÄ MÄÄRÄÄ, MITÄ TULIJOITA OLISI, MUTTA ONPA TÄÄLLÄ UUSI KOTI REMONTOITU AUTIOTALOSTAKIN. MUTTA SE IDEA OLI, ETTÄ KYLÄKOULUJA ON MONENLAISIA JA MONEN KOKOISIA JA NE SIJAITSEVAT MONENLAISISSA PAIKOISSA. KAIKKI TÄRKEITÄ!

- KYLÄKOULULAISEN ÄITI

- Koulumatka-aikojen maksimiraja tulee olla EU:n epävirallisen suosituksen mukaisesti alakouluikäisillä 1,5 tuntia ja yläkouluikäisillä 2,5 tuntia tarkoittaen koulupäivän edestakaista matka-aikaa. Rajoista voitaisiin AVI:n tai muun viranomaisen poikkeusluvalla hakea joustoja kunnissa.

3)

Uudistetaan perusopetuslaki vastaamaan vuoden 2023 digitaalista todellisuutta

HAASTE: Etätyö on yleistynyt vahvasti 2020-luvulla ja jopa 40 % Suomen työntekijöistä voi tehdä etätyötä. Korona-ajan kokemuksia etäkoulusta ei ole vielä juurikaan hyödynnetty eikä vuodelta 1998 oleva perusopetuslaki mahdollista riittävästi uudenlaisia opetusjärjestelyjä. Joustavuutta tarvittaisiin: etäkoulupäivät tulisi mahdollistaa vaihtoehtoisena opetuksen muotona. On aloitettava perusopetuslain kokonaisuudistus, joka tunnistaa digitaaliset oppimisympäristöt, etäpedagogiikan ja monipaikkaistuvan Suomen kehityksen.

Esimerkkiä voidaan ottaa Kannuksen kunnan Eskolan kylän Lähikouluja etäyhteistyöllä -kokeilusta, josta saatiin tärkeitä kokemuksia uudenlaisista ja innovatiivisista tavoista järjestää lasten lähikoulu osittaisia etäyhteyksiä hyödyntäen. Kokeilu on esimerkki rohkeasta tavasta ylläpitää palveluita ja elinvoimaisuutta haja-asutusalueilla. Eskolassa osoitettiin käytännössä, miten etäopetusta voidaan toteuttaa digitaalisia apuvälineitä ja paikallisia voimavaroja yhteisöjohtoisesti hyödyntämällä. Kokeilun osaltaan mahdollistanut yhteiskunnallinen yritys Eskolan Kyläpalvelu Oy sekä kokeilussa pilotoitu monipalvelumalli, jossa koulun tilat ja ateriat voidaan tuottaa edullisesti, on urauurtava ratkaisu taloutensa kanssa painiville kunnille ja soveltuu erinomaisesti tukemaan koulutoimintaa.

RATKAISUMME

- Hallitusohjelmassa sovitaan perusopetuslain kokonaisuudistuksesta. Pääsääntöisesti perusopetusikäisten koulutus on myös tulevaisuudessa lähiopetusta, mutta sen rinnalle tarvitaan sallivampia käytänteitä etä- ja lähiopetuksen suhteen. Kehitetään lapsilähtöisesti monimuoto-opetuksen kokeiluja ja toteuttamista. Pieni osa opetuksesta voitaisiin toteuttaa avoimien oppimisympäristöjen kautta monimuotoisesti huomioiden opetuksen pedagoginen laatu ja lasten hyvinvointi.

- Toteutetaan päätöksenteon tueksi tutkimuksia korona-ajan etäopetuksen parhaista käytänteistä.

” KODIN JA KOULUN YHTEISTYÖ MATALALLA KYNNYKSELLÄ, OPET ON TUTTUJA JA PÄÄOSIN VANHEMMAT JA LAPSET TUNTEVAT TOISENSA YLI PERHERAJOJEN. KYLÄKOULUISSA USEIN YHDYSLUOKAT JA KUKIN LAPSI VUOROLLAAN SAA TOIMIA LUONTAISESTI ”TUKARINA” PIENEMMILLEEN. ASIOITA TEHDÄÄN YHDESSÄ VIRALLISESTA LUOKKAIÄSTÄ RIIPPUMATTA PIENET JA ISOT YHDESSÄ. KYLÄKOULU ON KYLÄN SYDÄN, JONKA PIIRISSÄ TAPAHTUU VALTAOSA KOKO KYLÄN TAPAHTUMISTA, KERHOT (MYÖS AIKUISTEN), HIRVIPELIT JA KYLÄKINKERIT. JA ONHAN SE VALTAVA VETO- JA PITOVOIMATEKIJÄ KOKO KUNNALLE, ITSEASIASSA ISTUNMÄEN KYLÄLLÄ KONNEVEDELLÄ ON ONNEKKAASTI TULLUT PALJON LISÄÄ PERHEITÄ, LAPSLIA JA PALUUMUUTTAJIA VIIME VUOSINA. PERHEILLE MUUTTOPÄÄTÖKSEN TEOSSA ON KYLÄKOULU OLLUT YKSI MERKITTÄVIMMISTÄ TEKIJÖISTÄ!

- KYLÄKOULULAISEN ÄITI

4

Elinkelpoisten koulujen lakkautuksista eivät saa kunnissa päättää eurokonsultit

HAASTE: Koulujen lakkautusaalto ei ole tuonut toivottuja säästöjä kunnille ja perusopetuksen käyttökustannukset ovat nousseet koko ajan. Etenkin maaseudulla palvelut ja toiminnot tukevat toisiaan, minkä vuoksi koulukin (julkisena palveluna ja rakennuksena) on kokoaan suurempi vaikutin alueensa vetovoimaisuudelle ja yhteisöllisyydelle. Siksi sitä on mietittävä myös kehittämisen kohteena osana isompaa kokonaisuutta. Tutkitusti maaseudun lähikoulun lakkautus on vaikuttanut kielteisesti paikalliseen väestökehitykseen.

Kokonaiskuva ei nähdä, osata katsoa tai haluta katsoa. Kouluverkon muutosta ei selitä enää pelkästään syntyvyyden laskun tai muuttoliikkeen ja talouden tapaiset suuret linjat. Kouluverkkosuunnittelu ei ole pelkkää opetuksen järjestämistä tai nopeaa talouteen reagointia, vaan siinä on kyettävä vastaamaan moniin kerrannaisvaikutusten haasteisiin, joita liittyy aluekehittämiseen, elinvoimaisuuteen, opetukseen, palveluihin ja yhteisöllisyyteen. Kouluverkolla, palveluverkolla ja ihmisten arjella on kiinteä kytkös toisiinsa, minkä vuoksi siihen on tärkeä kiinnittää huomiota tulevaisuuden kouluverkkoa tarkasteltaessa.

RATKAISUMME

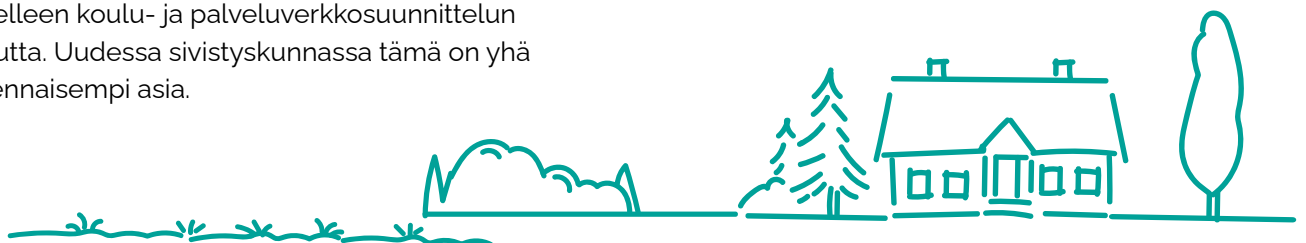
- Tarvitaan tietoa koulujen lakkautusten vaikutuksista lapsiin, yhteisöihin, elinvoimaan ja talouteen. On saatava tukea tiedon parempaan käyttöön ottamiseen paikallisessa sivistyspalveluista koskevassa suunnittelussa ja päätöksenteossa. Lapsilähtöinen kuntasuunnittelu ja nuorten osallisuus on otettava osaksi kokonaisuutta. Laitamme liikkeelle VN TEAS-selvityksen teemasta.

- Päiväkotij- ja kouluverkon tarkastelua on tehtävä yli kuntarajojen, kuntayhteistyötä tiivistetään. Vastaavia uusia yhteistyön ja verkostoitumisen keinoja haetaan myös Kuntaliiton verkostopetuskoulukokeilulla. Verkosto- ja yhteistyökokonaisuuden laajentaminen varhaiskasvatukseen ja korkeakoulutukseen on otettava keskusteluun mukaan.

- Hyvä kuntapäättäjä, kyläkoulujen säilyttäminen on sivistyskunnan valinta. Kouluverkkosuunnittelussa on kyse kunnan tekemästä valinnasta sen suhteen, minkälaista tulevaisuuskuvaa se luo itselleen koulu- ja palveluverkkosuunnittelun kautta. Uudessa sivistyskunnassa tämä on yhä olennaisempi asia.

- Kouluverkkosuunnittelussa tulee jatkossa huomioida entistä vahvemmin, että elinvoima on yhteisön rakentamaa. Kouluverkkokeskustelun ja -suunnittelun keskeiset osapuolet osallistetaan mukaan. Päättäjät, virkamiehet, vanhemmat, asukkaat, opettajat ja lapset saadaan mukaan keskusteluun. Avoimuudella, ennakkoinnilla, osallisuudella, luovalla ajattelulla ja hyvällä valmistelulla voidaan löytää alueen kannalta paras kouluverkkoratkaisu. Lisäksi kokonaisvaltainen ja keskusteleva ote auttaa tunnistamaan vaihtoehtoja päätöksenteon pohjaksi.

- Laaditaan valtakunnallinen kouluverkkosuunnitelma eli Suomen aluerakenteen ja alueelliset erot tunnistava kokonaiskuva lasten ja nuorten koulutuspolkuihin varhaiskasvatuksesta korkeakouluopintoihin. Esimerkiksi vireillä olevan toisen asteen opetuksen lakiuudistuksen ehdottamalla yhdistelmäopetuksella tavoitellaan uutta tapaa kohdentaa riittävät resurssit koulutuksen alueellisen saavutettavuuden toteutumiseksi.

“ KYLÄKOULUSSA ON USEIN VAHVA KOKO KOULUN, EI VAIN OMAN LUOKAN, YHTEISÖLLISYYS. LAPSET TOTTUVAT TOIMIMAAN ERI IKÄISTEN KANSSA, YHDYSLUOKASSA ERIYTTÄMINEN ON LUONTEVAMPAA. KYLÄKOULU VAHVISTAA TURVALLISUUDEN TUNNETTA, KUN KAIKKI TUNTEVAT TOISENSA. YHTEISTYÖ PERHEIDEN KANSSA ON TIIVIIMPÄÄ.

- KYLÄKOULULAISEN ÄITI

”

5) Yhdysluokkapedagogiikka tarvitsee tunnustusta ja tukea

HAASTE: Työvoimapula vaivaa maaseudun kouluja. Maaseutu- ja kyläkoulujen yhdysluokkiin on ollut vaikea saada opettajia, sillä yhdysluokkaopetus koetaan haastavana, kun opettajainkoulutuslaitoksissa ei enää anneta yhdysluokkapedagogista opetusta. Kyläkouluista tehdyn selvityksen perusteella (10/2022) voidaan todeta, että noin 200 aktiivisesti toiminnassa olevassa kyläkoulussa yhdysluokkamuoto ja siinä käytettävä yhdysluokkapedagogiikka on tälläkin hetkellä vallitseva käytäntö.

Vain pieni osa opettajista katsoo saaneensa hyvät valmiudet kyläkouluopettajan työhön. Koulutuksen puuttuessa opettajat käyttävät opetukseensa usein isojen koulujen opetusmuotoja, jotka eivät sellaiseenaan sovi yhdysluokkatyöskentelyyn. Joissakin opettajankoulutuslaitoksissa tiedekunnan johto suhtautuu jopa kielteisesti yhdysluokkapedagogiikkaan, vaikka opettajaksi opiskelevat voisivat olla kiinnostuneita aiheesta.

Yhdysluokkaopetuksen etuja tunnetaan huonosti. Usein opettajat suhtautuvat alussa kielteisesti yhdysluokkaopetukseen, kuten myös vanhemmat, ellei heillä ole tietoa yhdysluokkaopetuksesta. Tiedon ja kokemuksen lisääntyessä suhtautuminen usein muuttuu. Tutkimusten mukaan oppimistulokset eivät eroa pienissä ja suurissa kouluissa samanikäisten ja yhdysluokkaopetuksen ryhmissä. Sen sijaan yhdysluokkaopetuksella on lapsen sosiaalisen kasvun kannalta etuja, joita samanikäisten ryhmissä ei saada; yhdysluokkapedagogiikassa tunnetaidot kehittyvät yhtä hyvin tai jopa paremmin kuin vuosiluokkapedagogiikassa. Lisäksi mallioppiminen nopeuttaa luokan ja koulun tapoihin oppimista sekä vahvistaa itsenäisen opiskelun taitoja.

Yhdysluokkaopetus ja koulun pieni koko antavat hyvät mahdollisuudet yhteisöllisiin teemoihin ja projekteihin käyttämällä esimerkiksi monialaisia oppimiskokemuksia. Yhdysluokkaopetuksen toteuttamisessa voidaan hyvin tehdä yhteistyötä paikallisten toimijoiden kanssa, joita ovat mm. kyläyhdistykset ja urheiluseurat.

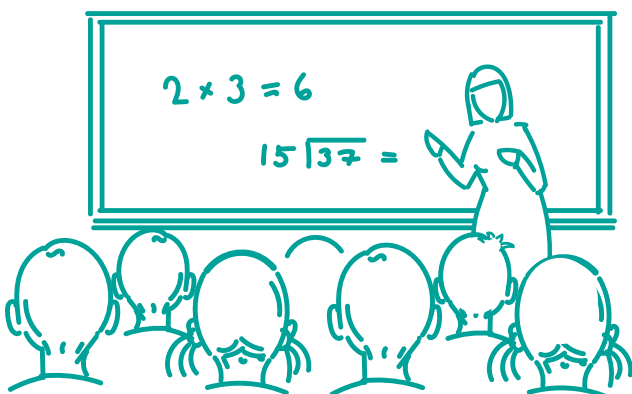

RATKAISUMME

- Nostamme yhdysluokkapedagogiikan imagoa jakamalla tutkittua ja kokemuksellista tietoa yhdysluokkaopetuksen hyödyistä.
- Jotta teema saadaan tuotua lähelle opetustyötä tekeviä, nostetaan yhdysluokkapedagogiikkaan liittyvää keskustelua OAJ:n, opettajien ja rehtorien keskustelualustoilla. Samalla tuetaan lähikoulujen opettajien verkostoitumista ja tarjotaan mahdollisuus vertaistukeen sekä toimivien käytäntöjen ja toimintatapojen jakamiseen.
- Opettajien osaamisen vahvistamiseksi yhdysluokkaopetus täytyy palauttaa opettajankoulutukseen ja perustaa yhdysluokkapedagogiikan professuuri Suomeen. Jo työssä oleville opettajille tulee tarjota täydennyskoulutusta opetushallituksen rahoituksella sekä lisätä tutkimusyh-teistyötä yliopistojen kanssa teemasta.

“ KYLÄKOULUJEN AVULLA TURVATAAN LASTEN YHDENVERTAISET MAHDOLLISUUDET OSALLISTUA KOULUJEN KERHOTOIMINTAAN JA ILTAPÄIVÄTOIMINTAAN. KYLÄKOULUSSA INKLUUSIO JA AISTIESTEETTÖMYYS TOTEUTUVAT PAREMMIN. KYLÄKOULUISSA KASVAA OMAT JUURENSA TUNTEVIA LAPSA JA SILLÄ ON SUURI MERKITYS ALUEEN ELINVOIMAN KANNALTA. ”
- KYLÄAKTIIVI

6) Vahvistetaan kyläkoulujen uusia innovaatioita, johtamista ja kehittämistä

HAASTE: Suomalaisia kyläkouluja tulee kehittää tieteen ja tutkimuksen lisäksi myös maalaisjärjellä ja luottamuksella. Maaseudulla ja kylissä elää talkookulttuuri, jota tulee mahtua myös kyläkouluihin. Eräässä kyläkoulussa oppilaat eivät enää saaneet kerätä puolukoita koulun takaisesta metsästä kyläkoulun keittäjälle, sillä puolukoiden alkuperää ei voida jäljittää.

Pienten kyläkoulujen ketteryyttä ei ole riittävästi hyödynnetty uusien opetustapojen pilotoinnissa. Kyläkoulujen suurin valtti on ympäristön (luonnonläheisyys ja rauhallisuus) tuomat mahdollisuudet. Esimerkiksi erityislasten näkökulmasta on huomattavasti parempi vaihtoehto opiskella pienemmässä ja rauhallisessa ympäristössä suureen hälyisään kouluun verrattuna.

Kyläkoulujen johtamista tulee kehittää. Kyläkouluilla on usein etäjohtamista eli useampia yksiköitä yhden rehtorin johdettavana. Tämä haastaa lähikoulujen kehittämistä, kun ei ole riittävästi resursseja, intressiä eikä käytännön mahdollisuutta olla läsnä ja johtaa kyläkoulua.

Kyläkoulujen kiinteistöt toimivat samalla koko kyläyhteisön kaikkien ikäryhmien kohtaamis- ja harrastuspaikkana. Raution upouusi kyläkoulu avautuu tammikuussa 2023. Kylän uudessa monipalveluksessa toimivat koulun ja päiväkodin lisäksi terveydenhoitajan vastaanotto. Lisäksi monipalveluksessa on harrastustiloja, jotka ovat kyläläisten käytössä. Rakennusten monipuolinen käyttäminen harrastus- ja tapahtumatiloina vahvistaa lasten harrastustoimintaa sekä kyläyhteisön elinvoimaa. Kyläkoulujen kiinteistöjen käyttöä tulee edelleen lisätä ja monipuolistaa.

RATKAISUMME

- Tarvitaan lähikouluille kehitettyjä innovaatioita ja niiden kokeilun mahdollistavia hankerahoituksia ELY-keskuksilta, aluehallintovirastoilta ja Leader-ryhmiltä.

- Byrokratian ja tiukentuvien hankintaohjeiden sijaan tulisi kyläkouluissa olla jatkossakin tilaa ja vapautta lähiruokaan ja yhteistyöhön paikallisten tuottajien kanssa.

- Pienet kyläkoulut tarjoavat ketterän alustan etäopetuksen ja monimuoto-opetuksen kehittämiseksi. Kyläkouluissa voidaan pilotoida esimerkiksi uusia opetustapoja. Opetusmenetelmien kehittämiseen tulee osoittaa korvamerkittyä rahoitusta.

- Erityisoppilaille ja neuropsykiatrisesti oireileville lapsille oma yhteisöllinen kyläkoulu voi olla paras koulu, koska jo osaltaan pieni ympäristö hoitaa lasta. Myös kyläkoulun fyysisellä ympäristöllä on merkitystä, sillä kyläkoulujen sijainti mahdollistaa helposti luonnon hyvinvointivaikutusten päivittämisen hyödyntämisen.

- Kyläkouluja kehitetään ja rahoitetaan monipalvelukeskuksiksi jakamalla parhaita käytänteitä ja toteuttamalla opintomatkoja päättäjille. Kyläkoulut toimivat harrastamisen ja yhdistystoiminnan keskuksina, mitä tulee jatkossa edelleen vahvistaa. Koulurakennuksen monimuotoinen ja monialainen innovatiivinen hyödyntäminen, jossa rakennus ja tilat palvelevat kaikkia kyläläisiä, on kaikkien etu. Se voi tarkoittaa vanhusten ruokapalvelua, hävikkiruoan jakelua ja koulujen käyttöä entistä enemmän myös kesä- ja loma-aikoina esimerkiksi monipaikkaisten asukkaiden etätyöpaikoina kuten esimerkiksi Vesannolla on tehty.

- Tulee selvittää ja pilotoida, kuinka siirrettävät koulurakennukset voisivat tuoda joustavuutta ja muunneltavuutta perusopetuksen järjestämiseen. Esimerkkinä tästä Mikkelissä 2012 valmistunut Ihastjärven koulu, joka rakennettiin siirrettäväksi. Siirrettävä koulu on hyvä tapa miettiä uuden rakennuksen käytön elinkaarta, kuten myös ajatus muunneltavista tiloista, jotta uusi rakennus paikallaankin voisi palvella paremmin eri käyttäjäryhmiä tai koulukäytön jälkeen muuttua esimerkiksi varhaiskasvatuksen tiloiksi, hoivakäyttöön tai asunnoiksi.

Hyväksytty Suomen Kylät ry hallituksessa 27.10.2022

Lisätietoja:

Toiminnanjohtaja
Aleksi Koivisto
aleksi.koivisto@suomenkylat.fi

Maallemuuton asiantuntija
Johanna Niilivuo
Johanna.niilivuo@suomenkylat.fi

Suomen Kylät
Finlands Byar

Kaikki asuvat kylissä